

במה | אייל מלובן

עושה חסד

רותי אוסטרמן אספה חומרים דוקומנטריים על התעללות והפכה אותם להצגה על הרס ועל גאולה

ראיון

"לפעמים יצאתי לחפשו רוע ומצאתי חמלה, לפעמים חיפשתי חמלה ומצאתי אכזריות", כך מצוטטת הבמאית והמוחזאית רותי אוסטרמן בחומר המתאר את ההצגה "חסד". אשה מבוגרת מגיעה לפסי רכבת בפאתי עיר, פורשת את מצעייה הלבנים על פסי הרכבת ונשכבת עליהם בכוונה לסיים את חייה. מתוך הלילה מגיחה ילדה המחפשת אחר שביל סוכריות טופי שיראו לה את הדרך הביתה. במפגש הטעון הזה נחשפים סיפורי חייהן של שתי הנשים והסיבות האמיתיות שהובילו אותן לפסי הרכבת.

איך הגעת לסיפור של "חסד"?
 "לפני כשנה וחצי פנתה אלי דלית מי-לשטיין מתיאטרון יוצר והציעה לי לכתוב מחזה על בסיס חומרים דוקומנטריים שאסף מתנדב במרכז אל", כדי להעלות אותו במסגרת פרויקט רידנס של התיאטרון. החומרים היו מעניינים ומצמררים, ובעקבותיהם אספתי במשך כמה חודשים חומרים נוספים שעסקו בהתעללות. לקחתי את החומר הזה למקום שהוא לא דוקומנטרי. מה שעניין אותי היו השאלות הקיומיות - האלימות והאלימות שבתוכנו. זה לקח אותי לפילוסופיה שעוסקת במקומות הבוויים שבתוכנו, המקום הפנימי ומה שקורה במפגש אנושי".

או יצאת מהתעללות בילדים והגעת לאלימות נגד נשים?
 "הדמויות שלי הן באמת נשים, אבל מה שחשוב זה שאין כאן קורבן ומקרבן. גם כשאחת מהן היא קורבן, היא הופכת למתעללת אחרי רגע".

ואת הילדה צבעת בצבעי טופי. איזו מתיקות. למה?
 "מכמה סיבות - גם כי אני מרגישה שאנחנו בעולם הקשר; גם התיאטרון הוא מציאות חקוקה; גם המציאות יש בה הרבה שקר. סוכריות הטופי הן מוטיב טיב חוזר בכל היצירות שלי, וחלק מוטיב כרון ילדות חזק שלי - רגע זריקת הסוכריות בבית הכנסת שאני חווה בה מון צורות. פעם כגשם, פעם כמשהו אלים, פעם כהודמנות לפלרטט עם הבנים. הילדה היא קצת סוכרייה. משתמשים בה כסוכרייה, זה חלק מהמסווה שלה והדרך שלה ליצור קשר. הסוכריות

צילום אורן יז

"חסד" צילום ניקול דה קסטרו

שם המחזה לא היה 'חסד' בהתחלה. קראנו כך לסצנה מסוימת שבה האשה והילדה מכורבלות זו בתוך זו ויש ביניהן דיאלוג דמוני. גם במציאות יש את המקום שבו אפשר להירדם ולדמיין ולמצוא רגע של חסד.

עם מה את רוצה שהקהל ילך הביתה?

"אני פותחת ומותחת מפגש אנושי דחוס בלילה, שאני מנסה להציף דרכו את מה שקורה בכל מפגש אנושי. מתוך המפגש הזה צפים חומרים שזורקים אור על החברה ועל כולנו. ילדה שהולכת כל יום למקום מסוים ונאנסת, זה דבר שקורה גם בחיים. הנוקדות הן עניינה אותי. מצד שני האלימות נגד קשישים מעוררת אצלי זעם עצום. אני רוצה שהקהל ייצא מהמפגש ויראה מה זה עושה לו, ואיפה זה מהרהר אצלו, איפה הוא מכיר את המקום הזה. אני עוברת בתוך תיאטרון נוצה, שהוא תיאטרון חברתי, ודלית כל הזמן מדברת על היצירה הישראלית והחברתית שמחזיקת ברת לכאן ועכשיו. אנחנו אנשים, יש בנו את הדבר הלא בסדר הזה, ואנחנו צריכים להיות רגישים לדבר הזה".

מתי את מגיעה לבמה הממוסדת?
 "לא יודעת. אני משתדלת לעשות דברים מתוך אמת פנימית. נראה לי שבתיאטרון הממוסד מתפרנסים מהיצירה וזה מפתה, אבל אני רוצה לעבוד מתוך המקום האמיתי שלי. יש בי רצון, אבל אני לא בטוחה שזה כרגע הדבר הנכון בשבילי. אני מאלה שמאמינים שכדי לביים בתיאטרון הלאומי צריך להיות ראוי. אני לא ממהרת. כשאהיה ראויה זה יקרה".

eyal.hair@gmail.com

"חסד" ה'8.12, ב'12.12, ג'13.12, 20:30 תיאטרון נוצר בת ים. שקל 58.

איתם פעולה. אני עושה את העבודה יחד עם אמן פולני וזו חוויה טיפולית בשבילי, תיקון לשנאה העזה שגרלתי בה ואלימות שאין לתאר במילים נגד המקום הזה - שסימל כל כך הרבה אלימות. אני מאמינה שזה ראוי שאעשה שם פעולה אמנותית ושיש חסד בתיקון הזה".

אמרת על "חסד" שהוא "מפגש אנושי שיש בו פוטנציאל להרס וגאולה". תסבירי.

"פירוש המילה חסד במילון הוא גם חן, יופי, חסד נעורית, אבל יש גם פירוש שמקור המילה הוא חיסוד בארמית, שזה חרפה, קלון, בושה. חסד במשמעות המילולית מכיל את שני ההפכים - הנועם, הרכות, וגם חרפת עולם ותועי בה. בהצגה יש מצד אחד אשה שעברה סבל ומגיעה עם החלטה לסוג מסוים של גאולה עצמית. מתוך הלילה מגיעה ילדה ומעירה אותה - מפריעה לה בתהליך הגאולה שהיא מתכננת, אבל מציעה מפגש שגם הוא טומן בחובו גאולה, כי אם היא תצליח להיות אמה לילדה הזו תהיה שם גאולה".

ומה הקשר של זה לרזות האדם. התאבדות היא לא חלק מהעולם היהודי שבו גדלת.

"התאבדות זה משהו שמאוד נוכח בעור לם הפרטי שלי. זה לא פעם ראשונה שדמות מתאבדת בהצגה שלי וזה נושא שאני מקיימת איתו דיאלוג מגיל צעיר. בתוך העולם של האמונה זו אפשרות נוחה מאוד, אחרת כנראה היא לא היתה כל כך אסורה. מגרים אותך כל הזמן לזה שהחיים הם שקר ויש את עולם האמת, ואז אתה רוצה ללכת לעולם האמת. זה סוג של פרדוקס".

או הבאת את הילדה שתציל אותה מהתאבדות?

"זה מאוד נכון ומאוד עמוק. זו האופציה של התיקון כאן, בעולם הזה. הרבה פעמים בהצגה שתיהן משתקפות באותה דמות, ויש רגעים שיש בלבול

גם באות לידי ביטוי בסצנת האונס - שהיא סצנה קשה".

ביוצרת צעירה צריך אומץ בדי להיכנס לנושא כל כך מורכב.

"אחרי שפגשתי את כל סיפורי ההתעללות, שאלתי את עצמי הרבה איפה אני יכולה להתעלל ואיפה אפשר לה תעלל בי. מצאתי בעצמי את המקום הזה של האכזריות שממנו אני יכולה להתעלל, ואת המקום השכיר הזה שבו ניתן להתעלל בי. עם המקום הזה עבדתי עם השחקניות".

זו לא העבודה הראשונה שלך. זכית בפרס בעכו ואת עושה בימים אלה עבודה בפולין. פולין? בגטו?

"אני מתעסקת אובססיבית בשואה. ב'כ"ב תמונות', שעליו זכיתי בעכו, אני עוסקת גם בסיפור האישי של דור שלישי לשואה. גם על 'חסד', שזו הצגה שאין לה קשר לשואה, קיי בלתי פירבק שזו הצגת שואה, בגלל פסי הרכבת. אני לא יודעת להסביר איך זה נכנס לשם, אבל כנראה זה נושא חזק בשבילי. העבודה בפולין היא במסגרת מלגה שקיבלתי מהמ"כ הפולני. זו עבודה משותפת עם כמאי פולני, ואנחנו עושים עבודת סייט ספסיפיק בגטו לודג', שממנו סכתא שלי נשלחה לאושוויץ".

ומה אומרת המשפחה על חזרתך למקום כל כך קשה להם?

"סכתא שלי לצערי כבר לא בחיים, וכל עוד היא חיה כיברתי את בקשתה לא לדרוך על אדמת פולין ולא לשתף

"סוכריות הטופי הן מוטיב

חוזר בכל היצירות שלי, וחלק מזיכרון ילדות חזק שלי - רגע זריקת הסוכריות בבית הכנסת שאני חווה בהמון צורות. פעם כגשם, פעם כמשהו אלים, פעם כהודמנות לפלרטט עם הבנים"